

BS/142/2009

OPINIA SPOŁECZNA O EUTANAZJI

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku

Kwestia eutanazji i jej dopuszczalności jest niewątpliwie trudnym i złożonym zagadnieniem o charakterze etycznym. Z jednej strony pojawiają się argumenty na rzecz życia jako najwyższej wartości oraz obowiązku jego poszanowania od poczęcia do naturalnej śmierci, z drugiej natomiast przywoływane są uzasadnienia dotyczące wolnej woli człowieka oraz jego prawa do „godnej” śmierci – bez zbędnych cierpień i podtrzymywania życia, mimo licznych uciążliwości oraz beznadziejnych rokowań medycznych.

W Polsce eutanazja jest prawnie zabroniona i traktowana jako przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności od trzech miesięcy do pięciu lat. Co jakiś czas jednak – po nagłośnieniu przez media konkretnych przypadków – powraca dyskusja na temat złagodzenia bądź zaostrzenia prawa w tym zakresie. Zwolennicy tzw. dobrej śmierci domagają się przyzwolenia na pewne działania eutanatyczne, tak jak to ma miejsce na przykład w Holandii, Belgii czy Luksemburgu, z kolei przeciwnicy chcą jeszcze ostrzejszego karania tego typu praktyk, traktując je jako zwykłe zabójstwa, oraz domagają się wpisania zakazu eutanazji do Konstytucji RP.

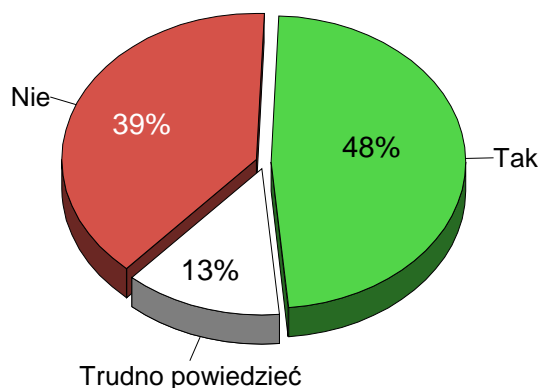
W październikowym badaniu¹ po raz kolejny zapytaliśmy Polaków o ich stosunek do eutanazji oraz opinie na temat prawnych regulacji w tym zakresie.

ŚMIERĆ NA ŻYCZENIE?

Zdaniem blisko połowy Polaków (48%) lekarze powinni spełniać wolę cierpiących, nieuleczalnie chorych, którzy domagają się podania im środków powodujących śmierć. Przeciwną opinię wyraża niespełna dwie piąte badanych (39%), natomiast co ósmy (13%) nie ma wyrobionego poglądu na ten temat.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (233) zrealizowano w dniach 1–6 października 2009 roku na liczącej 1096 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CZY, PANA(I) ZDANIEM, LEKARZE POWINNI SPEŁNIAĆ WOLĘ CIERPIĄCYCH, NIEULECZALNIE CHORYCH, KTÓRZY DOMAGAJĄ SIĘ PODANIA IM ŚRODKÓW POWODUJĄCYCH ŚMIERĆ?

Poziom akceptacji śmierci na życzenie nieuleczalnie chorych i cierpiących zależy od wieku, religijności oraz poglądów politycznych respondentów. Zdecydowanie najwyższy jest wśród najmłodszych badanych, osób nieuczestniczących w praktykach religijnych oraz deklarujących przekonania lewicowe. Spełniania w tym względzie woli nieuleczalnie chorych stosunkowo częściej niż inni domagają się też mieszkańcy największych miejscowości (powyżej 500 tys. ludności), a w grupach społeczno-zawodowych – prywatni przedsiębiorcy, pracownicy usług, uczniowie i studenci oraz bezrobotni. Zwolennikami śmierci na życzenie wyraźnie częściej są mężczyźni niż kobiety (zob. tabele aneksowe).

W elektoratach partyjnych z opinią, że lekarze powinni spełniać wolę osób nieuleczalnie chorych, domagających się podania im środków powodujących śmierć, najczęściej zgadzają się zwolennicy SLD (58%) i PO (54%). Przeciwnikami tego typu rozwiązania są przede wszystkim potencjalni wyborcy PiS (67%).

Tabela 1

Potencjalne elektoraty	Czy, Pana(i) zdaniem, lekarze powinni spełniać wolę cierpiących, nieuleczalnie chorych, którzy domagają się podania im środków powodujących śmierć?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PO	54	31	15
PiS	25	67	8
SLD	58	37	5
PSL*	35	56	9
Niezdecydowani	48	37	15
Nie głosujący	49	40	11

* Dane dotyczące tej partii należy traktować z ostrożnością ze względu na niewielką liczebność potencjalnych jej wyborców w badanej próbie

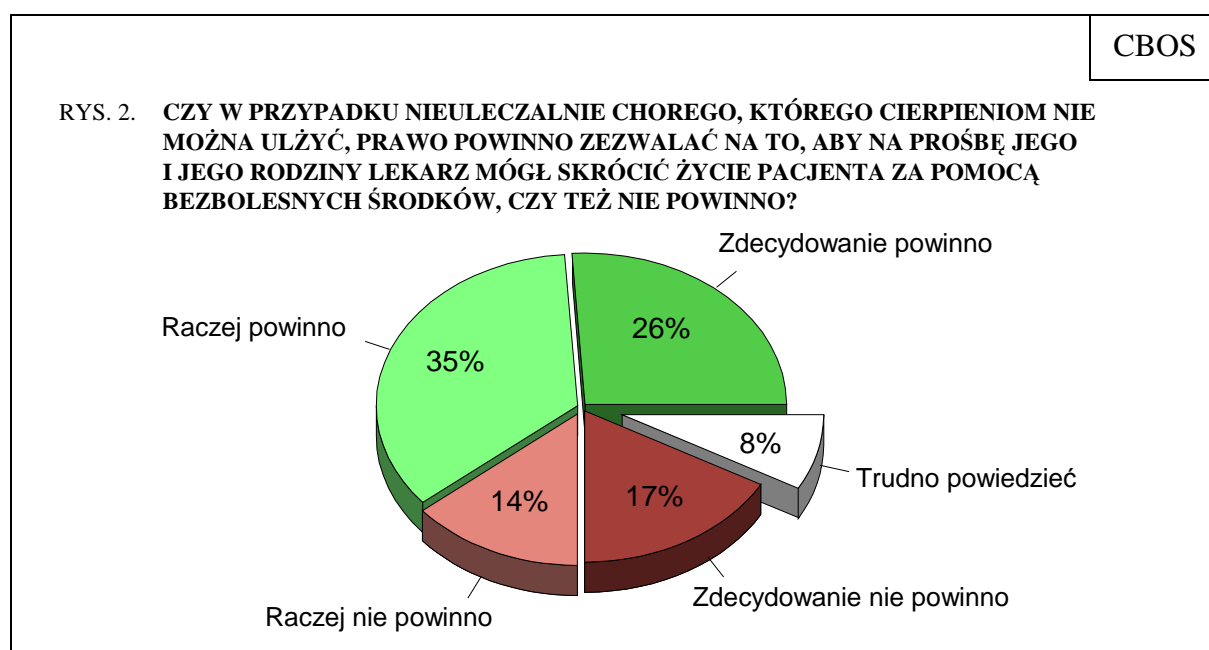
Po istotnym spadku przyzwolenia na przyspieszanie śmierci – odnotowanym dwa lata temu przy okazji medialnej dyskusji na temat wpisania zakazu aborcji do Konstytucji RP – obecnie obserwujemy powrót do notowań z 2001 roku. W porównaniu z poprzednim pomiarem liczba zwolenników tzw. wspomaganego samobójstwa wzrosła o 11 punktów procentowych, a odsetek przeciwników zmniejszył się o 7 punktów.

Tabela 2

Czy, Pana(i) zdaniem, lekarze powinni spełniać wolę cierpiących, nieuleczalnie chorych, którzy domagają się podania im środków powodujących śmierć?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	IX 1988	VII 1999	IV 2001	V 2007	X 2009
	w procentach				
Tak	30	40	49	37	48
Nie	47	44	37	46	39
Trudno powiedzieć	23	16	14	17	13

PRAWO A EUTANAZJA

Jeśli chodzi o prawną regulację eutanazji, większość badanych (61%) uważa, że w przypadku nieuleczalnie chorego, którego cierpieniem nie można ulżyć, prawo powinno zezwalać, aby na prośbę jego i jego rodziny lekarz mógł skrócić życie pacjenta za pomocą bezbolesnych środków. Co czwarty dorosły Polak (26%) nie ma co do tego żadnych wątpliwości. Przeciwnego zdania jest niespełna jedna trzecia ankietowanych (31%), w tym 17% wyraża je w sposób zdecydowany.

W porównaniu z rokiem 2005 poparcie dla legalizacji eutanazji rozumianej jako przyspieszenie śmierci na prośbę osoby nieuleczalnie chorej, której cierpieniem nie można ulżyć, wzrosło aż o 13 punktów procentowych. Odsetek przeciwników tego pomysłu zmniejszył się w tym czasie o 6 punktów. Trzeba zaznaczyć, że obecnie odsetek osób opowiadających się za prawnym przyzwoleniem na tzw. wspomagane samobójstwo jest najwyższy od czasu, kiedy monitorujemy tę kwestię.

W ciągu ostatnich czterech lat niemal o połowę zmalała (z 15% do 8%) liczba osób, które nie mają sprecyzowanej opinii na temat tego, czy prawo powinno pozwalać lekarzom na skracanie życia nieuleczalnie chorym na ich prośbę czy też nie powinno. Może to oznaczać, że obecnie – z różnych względów – Polacy nieco częściej niż kiedyś zastanawiają się nad problemami natury etycznej i zajmują wobec nich określone postawy.

Tabela 3

Czy w przypadku nieuleczalnie chorego, którego cierpieniem nie można ulżyć, prawo powinno zezwalać na to, aby na prośbę jego i jego rodziny lekarz mógł skrócić życie pacjenta za pomocą bezbolesnych środków, czy też nie powinno?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	VII 1999		IV 2001		XI 2001		V 2005		X 2009	
	w procentach									
Zdecydowanie powinno	19	51	22	50	21	48	23	48	26	61
Raczej powinno	32		28		27		25		35	
Raczej nie powinno	17	36	14	38	15	39	17	37	14	31
Zdecydowanie nie powinno	19		24		24		20		17	
Trudno powiedzieć	13		12		13		15		8	

Zwolennicy legalizacji eutanazji jako śmierci na życzenie to przede wszystkim osoby w wieku od 18 do 24 lat (75%), mieszkańcy największych miast (74%), respondenci niepraktykujący religijnie (87%) oraz deklarujący lewicowe poglądy polityczne (79%), zwłaszcza potencjalni wyborcy SLD (81%).

Tabela 4

Potencjalne elektoraty	Czy w przypadku nieuleczalnie chorego, którego cierpieniem nie można ulżyć, prawo powinno zezwalać na to, aby na prośbę jego i jego rodziny lekarz mógł skrócić życie pacjenta za pomocą bezbolesnych środków, czy też nie powinno?		
	Powinno	Nie powinno	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PO	69	22	9
PiS	38	60	2
SLD	81	13	6
PSL*	48	49	3
Niezdecydowani	53	36	11
Niegłosujący	63	29	8

* Dane dotyczące tej partii należy traktować z ostrożnością ze względu na niewielką liczebność potencjalnych jej wyborców w badanej próbie

Co ciekawe, na opinie o prawnej regulacji wspomaganego samobójstwa w przypadku nieuleczalnie chorych nie wpływa znacząco stosunek do opieki paliatywnej, przywoływanej nierzadko jako alternatywa dla eutanazji. Zarówno ci, którzy hospicja postrzegają jako „umieralnie”, jak i osoby uważające, że są to miejsca, w których umierający mają zapewnioną profesjonalną opiekę i mogą godnie przeżyć ostatnie chwile swojego życia, w większości (odpowiednio: 64% i 62%) opowiadają się za legalizacją „śmierci na życzenie”.

Tabela 5

Jaki, ogólnie rzecz biorąc, jest Pana(i) stosunek do hospicjów stacjonarnych, w których przebywają osoby nieuleczalnie chore w ostatnim etapie ich życia?	Czy w przypadku nieuleczalnie chorego, którego cierpieniem nie można ulżyć, prawo powinno zezwalać na to, aby na prośbę jego i jego rodziny lekarz mógł skrócić życie pacjenta za pomocą bezbolesnych środków, czy też nie powinno?		
	Powinno	Nie powinno	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Uważam, że jest to najlepsze miejsce dla ludzi umierających, ponieważ mają tam zapewnioną profesjonalną opiekę i mogą godnie przeżyć ostatni etap swojego życia	62	31	7
Uważam, że jest to miejsce, do którego osoby umierające powinny trafiać w wyjątkowych sytuacjach, np. gdy rodzina nie jest w stanie zapewnić im specjalistycznej opieki. W innych wypadkach ludzie umierający raczej powinni przebywać w domu	61	32	7
Uważam, że jest to po prostu „umieralnie”, do której w ogóle nie powinny trafiać osoby nieuleczalnie chore. Rodzina powinna zrobić wszystko, aby zapewnić takim ludziom odpowiednią opiekę w domu	64	27	9
Nie mam określonego stosunku	51	27	22

SPÓŁECZNE PRYZWOLENIE NA EUTANAZJĘ

Mimo iż większość Polaków jest przekonana, że w przypadku nieuleczalnie chorego, którego cierpieniem nie można ulżyć, prawo powinno zezwalać na to, aby na prośbę jego i jego rodziny lekarz mógł skrócić życie pacjenta za pomocą bezbolesnych środków, tylko nieco ponad jedna trzecia (36%, punkty 7-10 na skali) usprawiedliwia takie zachowanie w momencie, kiedy określimy je mianem „eutanazji”². W takiej sytuacji niemal tyle samo badanych (37%, punkty 1-4 na skali) uważa, że pozbawienie życia osoby nieuleczalnie chorej

² Określenie „eutanazja” ma w społeczeństwie wydźwięk pejoratywny. Kiedy pytamy o stosunek do eutanazji za pomocą tego właśnie pojęcia, liczba zwolenników jest zdecydowanie niższa niż wówczas, gdy w pytaniu o śmierć na życzenie nie pojawia się to słowo, a jedynie opis zjawiska. Zob. np. komunikat CBOS „Poparcie dla eutanazji a przyzwolenie na określone działania w tym zakresie”, czerwiec 2005 (oprac. R. Boguszewski).

na jej prośbę jest nieusprawiedliwione, a co czwarty (23%, punkty 5-6 na skali) ma ambiwalentny stosunek do tego typu zachowania.

Średnia ocen na 10-punktowej skali (przyjmująca wartość 5,10) wskazuje, że – generalnie rzecz biorąc – Polacy są dość mocno podzieleni w znajdowaniu usprawiedliwienia dla eutanazji określanej jako pozbawienie życia osoby nieuleczalnie chorej na jej prośbę. Widać jednak, że w ciągu ostatnich dwóch lat poglądy Polaków na ten temat stały się nieco bardziej liberalne – porównywalne do tych z roku 2001.

Tabela 6

Czy, ogólnie rzecz biorąc, takie zachowanie jak eutanazja, tzn. pozbawienie życia osoby nieuleczalnie chorej na jej prośbę, może być, Pana(i) zdaniem, w pewnych okolicznościach usprawiedliwione czy też nie może? Proszę powiedzieć, w jakim miejscu skali umieścić(a)by Pan(i) swoją opinię, przyjmując, że „1” oznacza, iż takie zachowanie nigdy nie może być usprawiedliwione, a „10” – że zawsze można je usprawiedliwić.	Skala od 1 do 10	Wskazania respondentów według terminów badań			
		1999	2001	2007	2009
	w procentach				
1 Nigdy nieusprawiedliwione		22	22	25	22
2-4		21	16	15	15
5-6		17	18	21	23
7-9		20	26	21	26
10 Zawsze usprawiedliwione		10	11	8	10
Trudno powiedzieć		10	8	10	4
Średnia na skali		4,69	5,14	4,77	5,10
Odchylenie standardowe		3,14	3,17	3,12	3,07

Chociaż termin „eutanazja” nadal budzi w polskim społeczeństwie mieszane uczucia, przyzwolenie na to, aby lekarze spełniali wolę cierpiących, nieuleczalnie chorych, którzy domagają się podania im środków powodujących śmierć, wyraża obecnie blisko połowa Polaków (48%, o 11 punktów procentowych więcej niż dwa lata temu). Jeszcze częściej pojawiają się głosy za prawną legalizacją tego typu działań. W tym względzie społeczne poparcie jest obecnie wyższe niż kiedykolwiek – deklaruje je blisko dwie trzecie ankietowanych. Co ciekawe, na stosunek Polaków do eutanazji raczej nie wpływają ich oceny i opinie dotyczące opieki hospicyjnej³.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

³ W przygotowaniu komunikat dotyczący hospicjów i opieki paliatywnej.

A N E K S

Tabela 1

		Czy, Pana(i) zdaniem, lekarze powinni spełniać wolę cierpiących, nieuleczalnie chorych, którzy domagają się podania im środków powodujących śmierć?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		48	39	13	1091
Płeć	Mężczyźni	56	34	10	512
	Kobiety	40	43	16	578
Wiek	18-24 lata	63	31	6	159
	25-34	54	28	18	209
	35-44	48	34	17	160
	45-54	49	38	13	189
	55-64	44	47	9	183
	65 lat i więcej	30	55	15	190
Miejsce zamieszkania	Wieś	44	45	12	400
	Miasto do 20 tys.	48	42	10	148
	20-100 tys.	46	38	16	213
	101-500 tys.	48	37	15	180
	501 tys. i więcej mieszk.	60	25	15	149
Wykształcenie	Podstawowe	43	45	11	282
	Zasadnicze zawodowe	45	41	14	275
	Średnie	52	37	11	374
	Wyższe	49	30	21	159
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	44	36	20	86
	Średni personel, technicy	56	35	9	40
	Pracownicy adm.-biurowi	47	37	16	72
	Pracownicy usług	64	22	13	48
	Robotnicy wykwalifikowani	53	34	13	148
	Robotnicy niewykwalifik.	44	39	17	64
	Rolnicy	36	48	16	58
Pracujący na własny rach.	66	18	16	37	
Bierni zawodowo	Renciści	47	45	8	87
	Emeryci	37	49	14	227
	Uczniowie i studenci	58	35	7	94
	Bezrobotni	59	34	6	66
	Gospodynie domowe i inni	41	41	17	63
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	45	41	14	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	60	29	12	102
	sekt. pryw. poza rolnict.	56	27	17	231
	prywatnym gosp. rolnym	37	46	16	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	47	45	8	198
	501-750	49	38	13	181
	751-1000	46	43	11	188
	1001-1500	50	42	8	133
	Powyżej 1500 zł	51	32	17	149
Ocena własnych war. mater.	Złe	49	35	16	180
	Średnie	44	42	14	486
	Dobre	51	37	12	425
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	23	71	6	53
	Raz w tygodniu	37	49	14	527
	1-2 razy w miesiącu	56	30	13	193
	Kilka razy w roku	60	24	16	211
	W ogóle nie uczestniczy	72	17	10	107
Poglądy polityczne	Lewica	62	27	11	163
	Centrum	52	34	14	312
	Prawica	41	49	10	335
	Trudno powiedzieć	43	38	19	280

Tabela 2

		Czy w przypadku nieuleczalnie chorego, którego cierpieniem nie można ulżyć, prawo powinno zezwalać na to, aby na prośbę jego i jego rodziny lekarz mógł skrócić życie pacjenta za pomocą bezbolesnych środków?			Liczba osób
		Powinno %	Nie powinno %	Trudno powiedzieć %	
Ogółem		61	31	8	1093
Płeć	Mężczyźni	67	27	5	514
	Kobiety	55	35	10	579
Wiek	18-24 lata	75	22	3	159
	25-34	69	22	9	209
	35-44	66	26	8	161
	45-54	60	31	9	190
	55-64	55	35	10	183
	65 lat i więcej	43	49	8	190
Miejsce zamieszkania	Wieś	56	37	7	402
	Miasto do 20 tys.	60	34	6	148
	20-100 tys.	60	28	13	213
	101-500 tys.	63	28	9	181
	501 tys. i więcej mieszk.	74	22	4	149
Wykształcenie	Podstawowe	57	36	7	284
	Zasadnicze zawodowe	63	31	7	275
	Średnie	62	30	9	374
	Wyższe	63	28	10	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	61	29	10	87
	Średni personel, technicy	71	29		40
	Pracownicy adm.-biurowi	54	34	12	73
	Pracownicy usług	79	15	7	48
	Robotnicy wykwalifikowani	68	22	10	149
	Robotnicy niewykwalifik.	58	30	12	64
	Rolnicy	45	48	7	58
Pracujący na własny rach.	80	12	8	37	
Bierni zawodowo	Renciści	60	35	5	88
	Emeryci	48	44	8	226
	Uczniowie i studenci	77	18	5	94
	Bezrobotni	71	27	2	66
	Gospodynie domowe i inni	50	38	12	63
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	59	33	8	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	66	24	10	103
	sekt. pryw. poza rolnict.	74	20	7	233
	prywatnym gosp. rolnym	48	45	7	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	60	34	7	198
	501-750	63	30	7	181
	751-1000	62	31	7	190
	1001-1500	61	33	6	134
	Powyżej 1500 zł	66	27	7	149
Ocena własnych war. mater.	Złe	58	34	8	181
	Średnie	58	33	8	486
	Dobre	65	28	7	426
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	32	65	2	53
	Raz w tygodniu	51	39	10	528
	1-2 razy w miesiącu	68	25	7	193
	Kilka razy w roku	75	18	7	212
	W ogóle nie uczestniczy	87	11	3	107
Poglądy polityczne	Lewica	79	14	7	164
	Centrum	67	27	6	314
	Prawica	49	45	6	335
	Trudno powiedzieć	59	29	12	280

Tabela 3

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, takie zachowanie jak eutanazja, tzn. pozbawienie życia osoby nieuleczalnie chorej na jej prośbę, może być, Pana(i) zdaniem, w pewnych okolicznościach usprawiedliwione czy też nie może? Proszę powiedzieć, w jakim miejscu skali umieścił(a)by Pan(i) swoją opinię, przyjmując, że „1” oznacza, że takie zachowanie nigdy nie może być usprawiedliwione, a „10” – że zawsze można je usprawiedliwić					Liczba osób	
		Punkty na skali						Trudno powiedzieć
		1	2-4	5-6	7-9	10		
		%	%	%	%	%	%	
Ogółem		22	15	23	26	10	4	1093
Płeć	Mężczyźni	20	15	23	28	10	4	515
	Kobiety	24	15	24	24	9	5	578
Wiek	18-24 lata	16	17	20	34	9	4	159
	25-34	13	15	29	29	11	5	209
	35-44	14	19	27	25	9	6	161
	45-54	22	11	27	24	12	5	190
	55-64	28	15	23	23	10	2	182
	65 lat i więcej	39	14	16	19	8	4	192
Miejsce zamieszkania	Wieś	29	14	21	25	7	5	402
	Miasto do 20 tys.	19	20	17	29	9	5	148
	20-100 tys.	20	17	28	20	12	4	213
	101-500 tys.	18	18	24	29	8	4	181
	501 tys. i więcej mieszk.	16	6	31	29	16	3	150
Wykształcenie	Podstawowe	29	14	15	26	10	5	284
	Zasadnicze zawodowe	19	17	23	25	8	7	274
	Średnie	19	16	26	25	11	2	375
	Wyższe	21	9	31	27	8	3	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	19	12	30	25	8	6	87
	Średni personel, technicy	13	19	33	27	9		40
	Pracownicy adm.-biurowi	21	17	24	26	11	1	73
	Pracownicy usług	11	2	35	38	11	3	48
	Robotnicy wykwalifikowani	14	18	25	25	13	6	149
	Robotnicy niewykwalifik.	23	12	27	22	12	5	64
	Rolnicy	40	14	22	13	6	6	58
	Pracujący na własny rach.	15	3	27	40	10	5	37
Bierni zawodowo	Renciści	23	20	19	25	9	4	87
	Emeryci	33	16	18	20	8	4	227
	Uczniowie i studenci	17	17	21	36	5	4	94
	Bezrobotni	17	15	20	35	10	2	66
		Gospodynie domowe i inni	22	13	24	21	16	6
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	28	10	26	25	8	3	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	10	16	27	32	10	6	103
	sekt. pryw. poza rolnict.	11	16	30	26	13	4	233
	prywatnym gosp. rolnym	37	14	22	15	7	5	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	24	16	20	24	11	4	198
	501-750	17	18	28	22	11	5	180
	751-1000	22	16	26	23	11	2	190
	1001-1500	24	14	23	25	11	4	134
	Powyżej 1500 zł	18	16	24	33	7	2	149
Ocena własnych war. mater.	Złe	22	12	25	28	10	2	181
	Średnie	25	16	21	23	9	6	487
	Dobre	20	15	25	27	10	3	426
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	45	19	13	11	5	6	53
	Raz w tygodniu	30	16	22	19	9	5	528
	1-2 razy w miesiącu	15	18	22	32	8	4	193
	Kilka razy w roku	10	11	28	37	11	3	212
	W ogóle nie uczestniczy	9	10	31	31	16	4	107
Poglądy polityczne	Lewica	6	17	31	28	14	3	164
	Centrum	18	14	29	26	10	3	314
	Prawica	34	16	17	24	6	3	336
	Trudno powiedzieć	21	13	20	26	11	8	279